
ДАНИЦА

СРПСКИ НАРОДНИ
ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР

за годину

2024

Бошко Сувајџић
главни и одговорни уредник

ТРИДЕСЕТ ПРВА
ГОДИНА

ВУКОВА ЗАДУЖБИНА
БЕОГРАД, 2024

Бранко Златковић

АДАМ ДРАГОСАВЉЕВИЋ – ЗАБОРАВЉЕНИ ВУКОВ ПРЕТЕЧА И СЛЕДБЕНИК

Боравећи у Земуну, у лето 1825, Вук Караџић је од директора винковачке Гимназије Словака Јана Јодла Кралупског и професора винковачке Гимназије, Чеха Еугена Веселог, први пут чуо за Адама Драгосављевића. Они су му казали да њихов бивши ученик, а ондашњи учитељ у селу Шикунулушу, ради на српској граматици. Затим је Вук боравио у Сомбору, где ни професори Препарандије, Димитрије Исаиловић и Јован Живковић, нису пропустили да Вуку скрену пажњу на негдашњег ђака Адама Драгосављевића који је заступао идеје књижевног народног говора. О њему му је те године, у Новом Саду, причао и професор и уредник *Лейхойиса Майице српске* Георгије Магарашевић, јер му је Драгосављевић послао текстове за објаву, Вуковом ортографијом.

Вук се веома заинтересовао за непознатог двадесетпетогодишњака.

Адам Драгосављевић је рођен 1800, у селу Беремнди, данас у мађарском делу Барање. Као десетогодишње сиромашно ђаче, у родном селу, Драгосављевић је преписивао од школског друга странице које су биле подеране у његовом псалтиру, „али није препис као што је у књиги читао, него је паки ударио познате себи речи посрбља-

вати, мислећи да ће он моћи тако матери својој псалом протолковати и разјаснити, зашто се врло једијо кад чита па му мати не разуме шта чита“.

Настављајући школовање у сомборској Препарандији, он је 1817. „дизертацију о Дијалекту србског језика на 8 табака сложијо“, у којој је пре Вука и његовог *Српској рјечника* изложио напредну азбуку и изненадио професоре. „Ову своју дизертацију покаже професору (Јовану) Живковићу који прочитавши да и другима на прочитање“. Између осталог, Драгосављевић је у свом раду записао да „добро и правилно писање србско јест то, кад се онако пише, т.ј. оним начином, као што се говори [...] коим речима и како говориш, тим и тако пиши и печатаи; за то да те разумети можемо; ако желиш намереније своје получити; пиши милим Србским нашим језиком, да би га знали и могли, док прочитамо, разумети и у глави својој запамтити“. Дакле, Аделунгов мото парафразирао је пре Вука.

Свршивши Препарандију, уписао је 1819. Српску православну гимназију у Новом Саду, чији је директор био Павле Јосиф Шафарик. Као сиромашан ђак, живео је поучавајући другу децу, а припомагао му је и гласовити романописац и гимназијски професор Милован Видаковић, за кога је остало упамћено да се бринуо о својим ђацима и ван Гимназије, а сиромашније је и финансијски помагао.

Иако је Нови Сад био главни бедем књижевне партије против Вука, Драгосављевић у сопственој биографији, написаној у трећем лицу, сведочи да се у то доба упознао са делатношћу Вука Караџића: „О Дуови, идући му мати са другим цркварима по намастири, дође му у Н. Сад и донесе 20 ф. Како му мати отиде, тако купу Рјечник Вуков за 10 ф. Сад је већ мислијо да је највеће добро стекао: није

му више требало питати деце по школи како се која реч немачки зове; он је то у Рјечнику све сам наћи могао. Осим те радости што је тако у речнику речи истраживао и учијо, имао је и то задовољство што је у њему српску граматику и најбољу ортографију нашао. Он је од свију књига са речником највише забављао се, предго-

вора се у њему никада сит начитати није могао“. Отада је Адам постао срцем и душом вуковац. Волео је изгубити „Мецената у Славеносрбљину Видаковићу, него рећи да је црно, бело“ и да се у „сиротињи онои Новосадској пребија, него да Видаковићу пресликује“. Будућег познатог песника и драмског писца Стефана Стефановића, Драгосављевић је, у Новом Саду, још као дечака „водио руком братинском: да и он позна ко је Вук“.

Школовање је продужио у латинској Гимназији у Винковцима. Ту се упознао са професором Еугеном Веселим, кога је у слободно време „учијо српски читати и писати, а с њиме немачки српске песме преводити, а он му је зато латинску граматику предавао и тако један је другог преслишавао и поучавао“. Директор школе Јан Јодл уступио је сиромашном ђаку „собу фамилијазову у школи у којој је он безплатежно стајао и помало се лепцем ранијо“.

Винковце је напустио, јер је обневидео. Морао је „од науке престати и у Бреме отићи“. Пошто се Драгосављевићу повратио вид, постао је 1823. учитељ у селу Шиклошу „ди на место словенске почне за децу састављати српску граматику“. Због тога је био тужен директору бачких народних школа, Гаврилу Бајчевићу. Усудио се да се директору правда „новим славописом“, због чега му је стигао оштар Бајчевићев укор: „что Ви у Вашем писанију неких новостеји држите се, које Вук само у својим сочињенијима измишљава“. Ни на то шиклуски учитељ није остао дужан, него се одважио да брани Вукову азбуку да је најсавршенија у Европи. Бајчевић је прећутао, а када је с јесени 1825. дошао да присуствује завршном испиту, јавно је похвалио Драгосављевића да је добар учитељ. Сутрадан му је Адам показао рукопис *Малої дуквара срїскої* за шиклушку децу који је имао 29 слова. Бајчевић га је одобрио. Адам је трипут прерађивао дуквар, али није одобрен од просветних власти, јер је написан српским народним говором и Вуковим правописом. Тако је први азбуквар остао у рукопису, а Вуков *Први срїски дуквар* штампан је тек 1827. године.

Стога, не чуди што су винковачки и сомборски професори Адама Драгосављевића препоручили Вуку који му је упутио поздраве, а недуго затим Вук је и лично писао Драгосављевићу да жали што га лично не познаје, али да га је, на основу казивања винковачких и препарандских професора, а особито према писму, које је читао код професора Магарашевића у Новом Саду, успео да га веома, веома добро упозна и да је он завредео његову особиту љубав и поштовање.

Адам Драгосављевић је био ганут Вуковом пажњом. Одушевљено је отписао: „Може ли коме, милије и радосније бити, него кад му се онај ука-

же, за ким толико година гали и разабира? Ништа није – чини ми се – милије човеку, ништа скупље ни красније, него кад се намери на такова Брата и познаника, који ш њиме у болести болује, у радости пјева и весели се, који ш њиме у два тела управо једном дише душом“.

Пошто је Драгосављевић прочитао Вукову *Даницу за 1826. годину* био је очаран, па му је писао: „Ништа ми није тако мило читати, као ваша списанија, ако и каже један измеђ’ књижевника Бачвански и мои поглавара, да се прођем таки бљувотина. Ја сам му лијепо на то одговорио, и можда ће временом свијет потврдити, да сам право имао“.

Вук није имао трошка за поштарину, због чега се, 14. фебруара 1826, правдао Адаму Драгосављевићу што не одговара: „Предраго писмо Ваше од 23. септ. прошавше године примио сам с неисказаном радошћу, и верујте, да ћу га оставити међу најмилија писма, која сам у животу моме добио. Мени је овако писмо од таковог човека, који ствар управо разумије, много претежније од 1000 читатеља Видаковићеви романа, који нити знаду, шта фале, ни шта куде; оно је мени најдрагоценија награда за моје труде и за љубав и ревност к роду нашему. – Одавно би Вам био одговорио, али сам се највише уздржавао због поште, па Вас и сад опет морам у трошак метати, јер се бојим да се писмо не изгуби ако га овђе платим [...] С највећом радости био би Вам послао [Народне српске песме у немачком преводу Терезе Албертине Лујзе фон Јакоб], али су, да управо кажем, поскупе, а ја живим као и остали Српски књижевници; него ако се од кудгођ мало оновчим, будите увјерени, да ћу Вам и(х) послати“.

У то време, у трећој частици *Лейхойиса Машице српске* објављена је ода Вуковом ортографом и у његову част. Аутор је био Стефан Стефановић, писац прве романтичарске трагедије

Смртї Уроша Пеїої њоследњеї цара србскоїа. За Вуков књижевни рад Стефана Стефановића је по-такао у Новом Саду, још 1820. године, његов старији школски друг Адам Драгосављевић. Пошто је објављена ода, Стефановић је Драгосављевићу упутио у Шиклуш писмо у коме га је опоменуо његовог пресудног утицаја да спозна „ко је Вук“. Обрадовавши се писму новосадског школског друга, онда студенту математике у Пешти, који је у *Лейойису* почео да објављује поетске саставе, Адам Драгосављевић је отписао, 4. августа 1826, исто тако топле и заносне речи о Вуку Караџићу: „Љубезни Стеване! У мени се срце заиграло од радости примивши изненада пуно искреног братинства премило твоје писмо; и веруј да сам га с највећом радошћу – а то све тим милије – читао и разгледао, што ми се и ти у њему показујеш истинити србљин и прави родољубац и подржатељ Вука. Није дакле, видим, увенуло семе, које сам кадкад у младо срце твоје усејавао; и заиста временом обећава роду своје велики плод [...] Ако се гди састанеш с Г. Вуком поздрави га од мене љубазно, јави му слободно, да га свом душом мојом и мислима љубим и високопоштујем, и да тога дана нема, кад ми на памет не долази и кад о њему не мислим и искрено временом и приликом судим и беседим... Гледај, молим, те ме ш њим упознај“.

Без обзира на то што се још задуго није пружи-ла прилика да се лично упознају, Драгосављевић је постао Вуков ревносни сакупитељ пренумераната за његове књиге, записивао је Вуку нове речи, народне песме и прикупљао му је старе црквене књиге.

У *Лейойису Маїице срїске, Бачкој вили, Маїазину за художесїво, књижесїво и моду*, Драгосављевић је, такође, објављивао сопствене чланке о српском народном језику и писму, о

гулама, о народним српским песмама и старој црквеној књижевности. Његова ода епископу Стефану Станковићу друга је књига штампана Вуковим правописом (1829). Штампано је превод *Псалтира* на српски језик (Беч, 1833), а три издања је доживела његова *Немачка љрамајџика* (1833, 1843, 1853). У Београду је објавио књигу *Посџанак славенских слова* (1840).

Године 1830. дошао је за учитеља у Вуковар, где се оженио Маријом Ристић са којом је имао две кћери и сина. У Вуковару је много допринео да то место постане стециште Вукових присталица и следбеника. Из Вуковара се 1838. преселио у Шид, а већ наредне године био је секретар Суда у Београду. За дописног члана Друштва србске словесности у Београду изабран је 1842. Опет се преселио у Шид, где је живео до 1860, када је постао нотар у Гибарцу код Вуковара. Преминуо је изненада 1862. у Опатовцу, у дому своје кћери Ане.

Године детињства, затим учитељовања по селима и варошима, па све до доласка у Вуковар, описао је у аутобиографији, која је објављена постхумно. У рукопису су остали његови списи: *Мали дуквар српски* (1825), *Мали калџихизис* (1828) и *Рачуница*. Није успео да их објави, јер су писани Вуковим правописом и народним језиком. Своју преписку са Вуком Караџићем, Павлом Шафариком, Јованом Гавриловићем, Богославом Шулехом, Данилом Медаковићем и др. оставио је у рукопису под насловом *Пројџоколи од различити џисмени и књижевни сочињенија и џослова*. У сачуваним Вуковим рукописима налази се тридесет Драгосављевићевих писама.

Иако је у свом времену био запажена личност, данас је дело Адама Драгосављевића неправедно ишчилело из нашег националног, културног, па и вуковског памћења.